

17 juni 2020

nummer 136

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

2 + 2 = 4 (met een twist)

Inleiding

In de slipstream van alle discussies rond de doorstroom met een Ad-diploma naar een programma dat de bachelor-graad oplevert, duikt ook weer de constructie op die wordt gezien als het '2+2-format'. Die constructie zou je eigenlijk op twee manieren kunnen karakteriseren:

1. De Ad-gediplomeerde krijgt bij de desbetreffende bacheloropleiding een programma aangeboden dat twee jaren vergt, hetgeen inhoudt dat de leerweg Ad-Bachelor een nominale studieduur van vier jaren kent, dus 2 voor de Ad en 2 voor de Bachelor. Overigens wil dat niet zeggen dat deze leerweg exact 240 studiepunten kent (als de opleiding niet werkt met leeruitkomsten...). Het kan een route zijn via een kort brugprogramma met een aantal eenheden, maar mogelijk ook met wat meer studiepunten voor het resterend bachelor-programma.
2. De student krijgt een leerweg voorgeschoteld die standaard via het kunnen behalen van de Ad-grad loopt. Men doet eerst een tweejarig programma om die fase desgewenst te kunnen bekronen met het Ad-getuigschrift, gevolgd door een twee jaar vragend programma dat leidt tot de bachelor-grad. In dat geval omvat de leerweg wel 240 studiepunten.

Hieronder gaan we op beide formats verder in, en dan horen we graag welk format favoriet is en welke hobbels nog moeten genomen om als concept te worden geaccepteerd.

Format 1: Ad + resterend programma

Bij dit format is er dus sprake van gescheiden leerwegen, vanaf de start richting de Ad dan wel de Bachelor. Het Ad-programma is nadrukkelijk niet gelijk aan wat de Bachelor in de eerste twee jaren krijgt voorgeschoteld. Het bachelor-programma kent een geheel eigen propedeutisch examen (...) met daarna het post-propedeutische programma van drie jaren, zonder nog een verdere tussenstop, los van de wijze waarop de afstudeerrichtingen zijn vormgegeven, vaak na het tweede leerjaar.

Interessant is om te merken hoe nu met de verdere invoering van de Ad en de vorming van de zgn. Professional Associate Colleges (PAC) wordt gezien hoe binnen hbo-deelsectoren (domeinen) het Ad-programma zich eigenstandig kan ontwikkelen. Maar daarbij wil het CvB toch ook graag in de gaten houden wat dit betekent voor een eventueel vervolg voor Ad'ers die opteren voor de Bachelor. De vraag daarbij aan de betrokken managers is of ze samen in de gaten gaan houden wat actualisering binnen de beide programma's in dit opzicht voor consequenties kunnen hebben, wetende dat ze zich binnen dezelfde instelling bevinden met een eigen managementcontract.

Als binnen een hbo-deelsector de verwantschap - te zien als het zich richten op hetzelfde en als zodanig af te bakenen deel van de arbeidsmarkt¹ - sterk is voor de onderliggende opleidingen, kunnen de afspraken over de doorstroom goed in de hand worden gehouden. Er zijn echter ook delen van de arbeidsmarkt waarin de functies alle kanten opwaaien en dan wordt het toch een stuk lastiger.

¹ Daarbij wordt de Ad gezien als relevant voor de regionale arbeidsmarkt, terwijl er voor de Bachelor vanuit wordt gegaan dat een afgestudeerde 'overall' in ons land aan de slag kan gaan binnen die deelsector. Die 'spanning' is zeker terug te vinden bij het vormgeven van de Ad en Bachelor in eenzelfde vestigingsplaats, bij de hogeschool zelf, maar ook bij de CDHO, dus bij de doelmatigheid.

Structuur voor de aanpak

Hoe zou je dit kunnen aanpakken en dus oplossen? De meest simpele structuur zou eigenlijk toch wel, zoals al vaker is aangegeven, kunnen zijn:

- Ga bij elkaar zitten en ontwerp een resterend programma binnen het opleidingsprofiel van de bacheloropleiding dat twee jaren vraagt van degenen die met een Ad-diploma binnenkomen.
- Geef dit programma de status van 'afstudeerrichting'² binnen de bacheloropleiding³. Aangezien de leeruitkomsten passen binnen het beroepsprofiel is bij een accreditatie aan te geven hoe de positie ervan is, met doelgroepen en bijbehorende functies en beroepen.
- Vervolgens is het alleen nog maar nodig om als management van de Ad en de Bachelor elk jaar te bezien welke aanpassingen noodzakelijk zijn om de doorlopende leerweg in stand te houden.
- Daarbij speelt een belangrijke rol dat voor de Ad en de daarop voortbouwende Bachelor de functies en beroepen door het beroepenveld 'geaccrediteerd' worden d.w.z. dat deze passen bij een doorgroei van Ad'ers naar functies waarvoor die specifieke afstudeerrichting in de Bachelor een passende instroom op niveau 6 is. Dat kan gelden voor degenen die na de Ad volledig blijven studeren dan wel voor Ad'ers die een baan vinden en het bachelor-programma naast het werk volgen.

Natuurlijk kan een hogeschool besluiten om beide opleidingen losjes van elkaar vorm te geven en de vrijheid te geven om zelfstandig aanpassingen te plegen bij het programma. Maar als vervolgens wordt gesteld dat de doorstroom een optie van de student zelf is, dus de keuze aan hem of haar is, en dat na de Ad maar gewoon aangesloten moet worden bij de derdejaars-bachelorstudenten, dan zijn daarbij veel vraagtekens te plaatsen.

De enige reden zou het beperkte aantal doorstromers kunnen zijn, maar ook dan nog is een constructie als hierboven beschreven, altijd zonder veel meerkosten een klantvriendelijke en studeerbare oplossing.

Ad en Bachelor 'los van elkaar door-ontwikkelen'

Een scenario is verder die waarbij de Ad-opleiding zich helemaal zelfstandig ontwikkelt, dus zich als het ware volledig losmaakt van de verwante bacheloropleiding, maar nog wel binnen dezelfde hbo-deel-sector. Daarnaast zijn er Ad-opleidingen denkbaar die echt als zodanig in het onderwijs-systeem zijn opgenomen dat ze als het ware de top van de beroeps- en opleidingskolom vormen, dus dat de (smalle) functiehuizen die daarbij passen, eindigen bij het Ad-niveau⁴.

Hiervoor is geen eenduidig recept te geven als het gaat om de doorstroommogelijkheden voor de studenten om een bachelorgraad te verwerven. Het uitzicht op die situatie kan alleen maar heel goed, scherp en transparant worden aangegeven bij de voorlichting en in de onderwijs- en examen-regeling van de Ad-opleiding. De student weet daarmee waar hij of zij aan toe is en dat een vervolg meer dan twee jaren studie gaat vragen.

Echter, het zijn ook juist de trajecten die passen bij de wens van a.s. studenten om de Ad te beschouwen als een prima start voor een baan. Mocht er verdere scholing nodig zijn, kan worden gekeken naar het behalen van certificaten die of ook op niveau 5 zijn te vinden of op niveau 6 te positioneren zijn.

² Men is van plan om de toekomstige wetgeving te spreken van 'tracks', zijnde programma's binnen opleidingen die leiden tot het vereiste eindniveau en leeruitkomsten kennen die passen binnen het opleidingsprofiel. Hoe smal zo'n track mag zijn, is niet geheel duidelijk.

³ Natuurlijk moeten er voldoende studenten zijn hiervoor. Maar het kan bijna niet anders dat ook in dit specifieke programma onderdelen zijn op te nemen die worden gevolgd door de degenen die de vierjarige bacheloropleiding doen – eventueel als minor of met inzet van keuzevakken.

⁴ Het is mogelijk dat er toch ook nog functiehuizen zijn waarbij heel specifiek de Ad een plek kent als vooropleiding, de Master ook, maar juist niet de Bachelor. Het kan tevens zijn dat het 'gat' tussen de Ad en de Master wordt opgevuld met een aantal certificaten op niveau 6.

Het kan interessant zijn om de arbeidsmarkt op dergelijke situaties te onderzoeken, en of te bezien of er dan wel Bacheloropleidingen zijn maar dat de afgestudeerden simpelweg op het Ad-niveau werken. Uiteraard geldt dit ook voor deze situatie met de Ad nl. dat een mbo'er een daarbij passende functie kan invullen met het behalen van een aantal specifieke, beroepsgerichte certificaten – en dat het werkveld op deze manier via de Ad dit alles kan laten bekostigen door de overheid.

Inbouwen van tracks (afstudeerrichtingen)

Vervolgens zien we dat 'macro-doelmatigheid' een lastig punt is bij het in de markt zetten van nieuwe Ad-opleidingen. Ze worden getoetst aan landelijke cijfers en ontwikkelingen. Als er in Nederland al voldoende Ad- en (ook) bacheloropleidingen zijn⁵, vangt een hogeschool met een nieuw initiatief al snel bot.

We zien dat er daarom steeds meer – net als dit gebeurt bij bacheloropleidingen – wordt gegrepen naar het middel om te gaan werken met de afstudeerrichtingen, tracks dus. Daarmee worden in de bestaande opleidingen nieuwe programma's ingebouwd, wel zodanig dat ze nog steeds een gezamenlijke kern hebben. Het is wel oppassen met het communiceren van de namen ervan, want de overheid staat het vermelden ervan alleen maar toe als de opleidingsnaam duidelijk als eerste wordt aangegeven in de openbare uitingen.

Dat betekent dat als er ook binnen de verwante bacheloropleiding diverse tracks zijn⁶ andere opties opduiken betreffende de doorstroom van de Ad naar de bacheloropleiding voor het resterend programma. Het kan inhouden dat niet elke route die ontstaat door een Ad-track te koppelen aan een bachelor-track, zich leent voor een soepele en studeerbare leerweg. Het is dan eveneens een kwestie van helder communiceren naar (a.s.) studenten wat wel en niet kan – met het aangeven waar mogelijk in de studie 'een afslag wordt genomen' die bepaalde vervolgroutes lastiger maakt.

Studiepunten – omvang in deze routes

Nog even een opmerking hierbij, ook al eerder in onze nieuwsbrieven vermeld, over deze route als het gaat om het aantal studiepunten. De Ad-opleiding kent wettelijk een omvang van minimaal 120 studiepunten, de bacheloropleiding van exact 240. Voor de leerweg die via de Ad naar de Bachelor leidt, is in de wetgeving helemaal niets opgenomen als het gaat om het aantal studiepunten dat 'onderweg' dient te worden behaald.

In de internationale context, het Bolognaproces, wordt gesteld dat een bachelor-grad wordt verstrekt na minimaal 180 EC, als Europees studiepunt⁷. Maar ook dat het gaat om het voldoen aan de zgn. Dublin Descriptoren die gelden voor dit niveau. De route die loopt via de Ad sluit hierbij aan, dus met het verwerven van de competenties en leeruitkomsten die behoren bij de bachelor-grad.

Het zou kunnen zijn dat de Ad 120 punten omvat en het resterend bachelor-programma minder dan 120, gelet op de mogelijk smallere invulling dan de route die vier jaar duurt. Aan de andere kant kan het resterende programma meer dan 120 punten omvatten, vanwege een niet-verwante doorstroom of het moeten doen van extra zaken in het formele traject.

Het is overigens wel een 'theoretische' kwestie, maar juristen hebben al eerder aangegeven dat 'de wet moet kloppen en alle regels moeten zijn te controleren op uitvoerbaarheid'.

Gebruik 'vrijstellingen' niet terecht

In het verlengde daarvan moet worden gesteld dat een Ad-gediplomeerde die doorstroomt naar de bacheloropleiding, geen vrijstellingen verkrijgt voor eenheden met een bepaalde omvang aan studiepunten van het vierjarige programma. Het is zo dat deze persoon op basis van het eerder gevolgde programma een resterend programma krijgt aangeboden waarvan het afsluitend examen wordt behaald.

⁵ De cijfers en voorspellingen worden op landelijk niveau aangeleverd en dan ook nog voor het hbo als geheel – dus er is (nog) geen onderscheid te maken tussen Ad en Bachelor. De hogeschool moet dan zelf veel aanvullende analyses aanleveren, kijkend naar het mbo en ook de private markt (waarvan geen cijfers zijn).

⁶ Denk ook aan de zgn. brede bacheloropleidingen, vaak ontstaan uit eerdere zelfstandige opleidingen en vervolgens zijn samengevoegd om meer synergie te kweken.

⁷ In de Nederlandse wet staat dat we onze opleidingen baseren op studiepunten, als de eenheid voor het meten van de studielast van een opleiding. Internationaal wordt de EC (afgeleid van het European Credit Transfer System) gebruikt, en die is gebaseerd op het verwerven van leeruitkomsten die behoren bij de eenheid waaraan een aantal EC is gekoppeld. Het gebruiken van de EC in de Nederlandse context, in formele omstandigheden en documenten, is dus onwettig als verwezen wordt naar opleidingen en studielast.

In het diplomasupplement staat dus niet dat de opleiding 240 punten omvat, met een lijst van vrijstellingen voor het eerste deel en ‘beoordelingen’ voor het resterend deel. Er staat dat deze student de Ad-opleiding heeft behaald, aangevuld met een lijst van de onderwijseenheden die vervolgens zijn afgerond. Dat mag best voor meer dan 120 studiepunten zijn, zoals hierboven al is gemeld⁸.

Format 2: Ad + resterend programma = Bachelor (2+2 met een twist)

Het kan zo zijn dat de functiehuizen die behoren bij een bepaald deel van de arbeidsmarkt, een dusdanige opbouw kennen dat de functies voor Ad’ers resp. Bachelors als het ware mooi in elkaars verlengde liggen. Anders gezegd, er is aannemelijk te maken op basis van analyses dat iemand die aan de slag gaat met een Ad, een loopbaan voor de boeg kan hebben die als het ware uitkomt op het punt alwaar ook een afgestudeerde Bachelor kan instromen.

Bij het eerste format is aangegeven dat er leerwegen zijn die dit onderbouwen, onder meer door te kijken naar tracks binnen de Ad- en bacheloropleiding, zodanig dat ze behoorlijk ‘verticaal’ op elkaar aansluiten. Verder zal in het algemeen een Ad’er die aan het werk gaat en doorgroeit op basis van het behalen van beroepsgerichte certificaten en de daaraan gekoppelde werkervaring, in functies terechtkomen die niet zomaar door een afgestudeerde Bachelor kunnen worden ingevuld. Voor die groep zijn er ook weer de ‘eigen’ functies voor ‘beginnende beroepsbeoefenaars’.

Maar in deeltijdse opleidingen wordt steeds vaker de variant 2+2 gebruikt⁹. Dat is een optie die aansluit bij doelgroepen die – zeker in een turbulente tijd – geen zin hebben of noodzaak zien voor het doen van een studie van vier jaar. Opknippen van de leerweg is dan veel beter.

Echter, in het verleden is deze aanpak al een keer onder het vergrootglas komen te liggen van de NVAO. Dat heeft te maken met het feit dat bij een strikte toepassing van het concept de bacheloropleiding in zo’n deeltijdse variant bij de hogeschool nog alleen maar bestaat uit een eindfase van twee leerjaren. Dat kan volgens de wetgeving niet, het hebben van een onvolledige opleiding, dus het daarmee onmogelijk maken dat mensen in jaar 1 van de bacheloropleiding plaatsnemen.

Constructie nagelopen

De volgende constructie ligt dan voor de hand:

- De hogeschool heeft de overheidslicenties voor de Ad- en de Bacheloropleiding, voor 120 resp. 240 studiepunten, met alle bijkomende eisen als het gaat om het passen binnen het opleidingsprofiel van zowel de Ad als de Bachelor, en de gevraagde doelmatigheid.
- Het Ad-programma kent de vereiste structuur die past bij de betreffende wetgeving nl. dat aan het eind van de opleiding een afstudeerbeoordeling, gericht op het afsluitend Ad-examen.
- Voor de bacheloropleiding is sprake van een programma van vier jaren dat in principe ongedeeld kan worden gevolgd, zonder een ‘tussenstop’ waarbij het Ad-examen wordt afgelegd¹⁰.

⁸ Door alleen het in het diplomasupplement vermelden van de Ad als het bewijs voor het mogen doormen, kan dus vervolgens voor het behalen van de bachelor een hoeveelheid nieuw behaalde bachelor-eenheden van maximaal 240 punten staan – in het geval de Ad’er helemaal opnieuw met die bacheloropleiding is begonnen.

⁹ Wettelijk gezien worden de voltijdse, deeltijdse en duale varianten van een opleiding als een geheel gezien. Dat geldt voor de accreditatie van een opleiding en de positie in wettelijke zin (maar overigens weer niet voor de macro-doelmatigheid, gek genoeg). Dat houdt in dat de leeruitkomsten van de varianten vergelijkbaar en gelijkwaardig moeten zijn. Kortom, opnieuw voedsel voor discussie.

¹⁰ Het is namelijk niet uit te leggen in het kader van de kwaliteitsborging en andere wettelijke zaken dat een bachelor-student tussentijds een examen *moet* behalen en dat daarmee de relevantie van niveau 6 wordt geborgd. Uiteraard is er wel na 1 jaar het zgn. propedeutisch examen, maar dan examen kent een geheel ander doel. Overigens zullen we daarop in een volgende nieuwsbrief nader ingaan (het overbodig zijn van dit examen).

Het is nodig dat de gehele bacheloropleiding op zich wordt verzorgd en dat nadrukkelijk wordt aangetoond dat het werkveld dat met de Ad- en de bacheloropleiding wordt bediend, zowel de Ad’ers als de Bachelors in relevante en passende functies kan opnemen. Anders gezegd, als bijvoorbeeld de Ad-afgestudeerden zodanig veel benodigde competenties zouden missen vanwege deze constructie en na de start in een functie relatief veel beroepsgerichte certificaten dienen te behalen (die op zich niet eens in het derde en vierde jaar van de bacheloropleiding terug te vinden zijn) om een startende beroepsbeoefenaar te kunnen zijn, kan de NVAO concluderen dat er van een (te) gekunstelde 2+2-leerweg sprake is.

- De slimmigheid zit 'm vervolgens in de mogelijkheid dat de examencommissie (die zowel de Ad- als de bacheloropleiding onder haar hoede heeft) op verzoek van de student die alle onderwijseenheden van de eerste twee leerjaren met goed gevolg heeft afgelegd, in formele zin vaststelt dat dit daadwerkelijk het geval is¹¹, en dat op basis daarvan de student het Ad-examen heeft behaald¹².
- Er wordt aan a.s. studenten gevraagd bij de aanmelding naar hun wens met betrekking tot het behalen van welke graad en de route die daarbij kan worden gevolgd.
- Degenen die op voorhand aangeven nadrukkelijk te opteren voor de Ad om het diploma ervan te gebruiken voor het werk (vinden), worden formeel in de Ad-opleiding ingeschreven.
- Anderen die bewust kiezen voor de Bachelor, worden formeel als bachelor-student beschouwd en geregistreerd.
- Dan blijft over de groep die nog twijfelt over deze keuze voor de Ad dan wel de Bachelor. Het ligt dan voor de hand om de inschrijving te koppelen aan de bacheloropleiding.
- Maar een andere optie om zo lang mogelijk alle leerwegen open te kunnen houden is door de student een eerste inschrijving te laten plegen bij de bacheloropleiding en een tweede inschrijving bij de Ad-opleiding.
Aangezien de inschrijvingen bij dezelfde hogeschool plaatsvinden en de opleidingen in handen zijn van hetzelfde management, zal dit voor de student en de instelling geen problemen opleveren, vergeleken met een enkele inschrijving. Bovendien is het programma van het eerste leerjaar van beide opleidingen gelijk.
- Een paar aandachtspunten:

¹¹ In de WHW staat alleen maar dat het afsluitend examen is behaald als alle daaronder vallende onderwijseenheden met voldoende resultaat zijn afgerond. Wel kan de examencommissie besluiten om niet 'klakkeloos' het studentendossier daarop te raadplegen, maar ook zelf nog eens zelf te onderzoeken of alles verder goed is verlopen, te zien als een 'onderzoek naar de kennis, het inzicht en de vaardigheden van de examinandus'. Dat laatste kan het geval zijn als er wordt gewerkt met: minoren, keuzevakken, onderdelen die behaald zijn via een buitenlandse studie of stage, enz. Het betreft een macro-beoordeling of alles binnen het profiel van de Ad-opleiding valt, aangezien niet elke onderwijseenheid 'gedurende de rit' door de examencommissie op zich onder het vergrootglas zal en kan worden gelegd. Voor alle duidelijkheid: die beoordeling kent geen studielast, ook niet als de student bij een vergadering van de examencommissie aanwezig dient te zijn.

Opmerkelijk is wel dat alleen bij de Ad-opleiding in verband met de samenwerking met een mbo-instelling wordt gesproken over de 'afstudeerfase' – die volgens de wet altijd bij de Ad door en op de hogeschool moet worden aangeboden. In wetstechnische zin is die fase er niet, tenzij hiermee de post-propedeutische fase wordt bedoeld. De Ad-opleiding zit dus met een loze eis.

Verder moet ook altijd het afsluitend Ad-examen door de hbo-opleiding worden verzorgd, maar dat betreft dus alleen maar het beoordelen van de examencommissie of alle onderliggende onderwijseenheden zijn behaald. Heel strikt zou je hierin kunnen lezen dat 'alle onderwijseenheden voor rekening komen van de hogeschool', maar aangezien de hbo-opleiding al binnen het kwaliteitszorgsysteem voor de gehele Ad-opleiding verantwoordelijk is, moet dit ook een overbodige eis worden beschouwd.

¹² In de praktijk kiezen opleidingen ervoor om aan het eind ervan een 'afstudeeropdracht' te plannen. Dat wordt gezien als een uitvloeisel van de optie om als examencommissie ook zelf een onderzoek te doen 'naar de kennis, het inzicht en de vaardigheden van de examinandus' (zie ook voetnoot 11). Die opdracht is dan een van de mogelijkheden om naast het doen van de eenheden te bezien of de student kan aantonen 'op het vereiste niveau' te zijn aangekomen.

Voor de bacheloropleiding die vier jaar duurt en een aantal elementen kent die ook passen bij het 'gericht praktisch onderzoek' (denk aan de Dublin Descriptoren voor niveau 6), ligt dit voor de hand. Bovendien is zo'n opdracht al terug te voeren op het besluit in de 80'er jaren van de vorige eeuw om driejarige hbo-opleidingen met een jaar te verlengen, via een stage en een afstudeeropdracht.

Voor de Ad-opleidingen geldt dit een stuk minder, ook weer kijkend naar de Dublin Descriptoren en denkend aan de praktische opzet. Maar er mag dus wel een afsluitend onderdeel zijn. In dat geval kan bij het 2+2-concept aan het eind van jaar 2 de keuze worden geboden aan de student om, samen met het aanvragen van een oordeel over de behaalde eenheden, of dat afsluitend onderdeel te doen of een keuzevak met dezelfde studielast (denk aan een module met een zelfstandige insteek) binnen de bacheloropleiding.

- Het betekent dat de student duidelijk moet worden gemaakt waarom eventueel een dubbele inschrijving handig en in bepaalde opzichten nodig is. Daarbij zal een heldere instructie nodig zijn, ook als het gaat om de persoonlijke aspecten rond de financiële zaken. Maar mocht de student een duidelijke wens hebben op basis van de aangereikte informatie, dan is het nadrukkelijk aan de student om een enkele dan wel een dubbele inschrijving te plegen.
- De dubbele inschrijving is voor dit 2+2-concept niet nodig vanaf het begin. Het kan ook handig zijn voor de latere leerjaren, zoals verderop wordt toegelicht.
- De bacheloropleiding kent een formele propedeuse, met een examen en het uitreiken van een diploma. Degenen die de Ad-opleiding volgen, hebben daarmee niet te maken en krijgen dus geen formeel papertje. Bij een dubbele inschrijving is het zo dat iemand die toch als eerste inschrijving de Ad-opleiding kent, ook het bachelor-propedeusediploma mag claimen (het hoeft dus niet).
- Voor beide opleidingen geldt eenzelfde norm voor het studieadvies, en omdat het om verwante opleidingen gaat betekent dit dat een bindend negatief advies voor een van de opleidingen het de student verbiedt om daarna over te stappen naar de andere opleiding.
- Uiteraard kunnen beide opleidingen werken met zgn. tracks (het nieuwe begrip als het gaat om een afstudeerrichting). Daarmee kunnen binnen de algemene leerweg aparte routes worden vormgegeven. Het kan dan zo zijn dat een track bij de Ad niet altijd een vervolgtack in de tweede fase van de bacheloropleiding kent, maar daarbij worden de onderliggende keuze gewoon in goede samenwerking gemaakt.
- Als de leerroute voor de student het behalen van het Ad-diploma kent, moet de opleiding ook bezien of er vervolgens ook van variant kan worden gewisseld. We komen daar ook verderop op terug.

De twist en scenario's

- De 'twist' in de 2+2-leerweg heeft dus te maken met de tussentijdse mogelijkheid om te kiezen voor het met de Ad aan het werk te gaan dan wel met de Ad in bezit direct verder te gaan voor de bachelor-grad. Ook is het bij de volledig ongedeelde vierjarige route - als de student daarvoor heeft gekozen - altijd mogelijk om in het derde of vierde leerjaar alsnog de Ad te behalen en met de bacheloropleiding te stoppen.
- Hieronder worden de diverse scenario's op een rijtje gezet.
 - *De nieuwe student kiest voor een enkelvoudige inschrijving voor de Ad-opleiding.*
Deze opleiding wordt gevolgd, inclusief het afleggen van het afsluitend examen via het verzoek daartoe aan de examencommissie.

De student kan vervolgens kiezen voor het verlaten van de hogeschool dan wel meteen doorgaan met leerjaren 3 en 4 van de bacheloropleiding, zijnde het pasklare resterend bachelor-programma.

Mocht deze student aan het eind van het (tweede) studiejaar een vertraging oplopen, om welke reden dan ook, die van beperkte omvang is, kan de betrokkene zich vervolgens dubbel laten inschrijven bij de Ad- en de Bacheloropleiding. Het handigste is om de eerste inschrijving bij de Ad te laten zijn, zodat als de Ad is afgerond de inschrijving kan worden overgezet naar de bacheloropleiding (om daarmee ruis in de statistieken te voorkomen, denkend aan uitval)¹³.

Op deze wijze kan voorkomen worden dat een student een jaar extra moet studeren om eerst de Ad af te maken alvorens verder te gaan met de Bachelor. Uiteraard gebeurt dit allemaal in goed overleg tussen opleiding (studentbegeleider) en de student.

¹³ Iedereen kent uiteraard de 'truc' van de dubbele inschrijving bij twee opleidingen van hetzelfde type, om bijvoorbeeld toch twee Ad-opleidingen voor wettelijk collegegeld te kunnen doen. Iemand mag zich best bij twee opleidingen inschrijven maar als de eerste Ad is afgerond, mag de student vervolgens nog maar voor het lopende studiejaar ingeschreven staan met de bekostiging (en als hij of zij doorgaat dient voor het volgende jaar instellingscollegegeld worden betaald – waarbij de Ad met twee jaren nominaal zich eigenlijk best leent voor deze constructie...).

- *De nieuwe student kent een enkelvoudige inschrijving bij de bacheloropleiding.*
De betrokkene kan vervolgens op een gegeven moment besluiten toch ook het Ad-diploma te behalen, wellicht om daarna niet verder te gaan voor de bachelor-grad. Daarvoor zal hij of zij een tweede inschrijving moeten plegen, in formele zin, bij de Ad-opleiding, zodat het verzoek om een examenbeoordeling na het hebben afgerond van alle eenheden van de eerste twee leerjaren bij de examencommissie kan worden ingediend. De inschrijving als Ad-student is daarvoor dus echt een vereiste.
Mocht de student na twee studiejaren niet alle eenheden hebben behaald, blijft hij gewoon studeren binnen de bacheloropleiding, met het programma van het derde leerjaar en het doen van de onderwijseenheden van de eerste twee leerjaren die nog niet waren afgerond. De student kan in principe na de eerste twee leerjaren op basis van de eerste inschrijving in de bacheloropleiding doorgaan met het derde en het vierde leerjaar, dus zonder het Ad-diploma. Mocht vervolgens blijken dat de student vastloopt, kan in overleg met de studiebegeleider worden besloten om de bachelor-studie stop te zetten en een formele tweede inschrijving te regelen bij de Ad-opleiding. Op basis daarvan vraagt de student aan de examencommissie om een beoordeling van de eenheden van de eerste twee leerjaren, op basis waarvan (alsnog) het Ad-diploma kan worden uitgereikt.
- *De nieuwe student kiest voor een dubbele inschrijving, dus vanaf het begin*
Op deze wijze worden alle mogelijkheden open gehouden. Er dient een eerste inschrijving worden vastgesteld, in formele zin, en daarmee ook een tweede. Het handigste lijkt om de bacheloropleiding als eerste inschrijving te nemen, onder meer vanwege het hebben van een formele propedeuse en het vermijden van meer administratieve handelingen. De financiering gaat toch naar het management dat beide opleidingen onder haar hoede heeft en kan verder alles onder controle houden.

Er kan op basis van deze constructie door de student na het hebben afgerond van de eerste 120 studiepunten een verzoek worden gedaan aan de examencommissie om over te gaan tot het uitreiken van het Ad-diploma, waarna er een uitschrijving uit de Ad-opleiding plaatsvindt. Het vervolg vindt dus plaats onder het regime van de bacheloropleiding, met wettelijk collegegeld aangezien er daarvoor nog geen bacheloropleiding is afgerond¹⁴.

Spelen met varianten

Een interessante vraag is of er ook kan worden 'gespeeld' met de varianten. Dat houdt in dat de eerste en de tweede fase een verschillende insteek kennen. Maar dit zou betekenen dat in ieder geval de bacheloropleiding in alle te gebruiken varianten formeel moet worden aangeboden, dus ook uitgerold en in voorkomend geval goedgekeurd¹⁵.

Dan zou je kunnen denken aan de volgende combinaties, met dan een formele benoeming van de bacheloropleiding als het om de variant gaat:

- Bachelor voltijd:
 - Ad voltijd: de route via de Ad is volledig voltijds.
 - Ad deeltijd: een overstap van deeltijd naar de voltijdse bacheloropleiding ligt niet echt voor de hand, om allerlei redenen (status, financieel...).
 - Ad duaal: de overstap van duaal naar voltijd kan een handige zijn als blijkt dat er voor een voortzetting bij de duale bacheloropleiding geen werkplek is te vinden.
- Bachelor duaal:
 - Ad voltijd: dit lijkt best een prima optie, als iemand met de Ad kiest voor het gaan werken en erin slaagt een werkgever te vinden die de duale constructie ondersteunt voor een periode van twee jaren (hetgeen meer te overzien dan voor vier jaren duaal).

¹⁴ Natuurlijk zijn er studenten die instromen met reeds een Ad- dan wel Bacheloropleiding in een andere sector op zak. In dat geval moet voor de Ad- resp. de Ad- en bacheloropleiding het instellingscollegegeld worden betaald (los van opleidingen in de sectoren zorg en onderwijs).

¹⁵ Zoals bekend, is het zo dat als er voor een van de varianten een licentie is afgegeven via de CDHO, NVAO en OCW, de hogeschool de andere varianten zonder verdere beoordeling mag gaan aanbieden (tenzij zo'n andere variant een keer formeel is aangevraagd en toen is afgewezen – en de start van die variant weer helemaal door die beoordelingsmodel moet gaan).

- Ad deeltijd: ook hierbij kan het gebeuren dat er een loopbaanswitch wordt gemaakt waardoor het mogelijk wordt om de tweede fase van de bacheloropleiding duaal te doen.
- Ad duaal: niet veel over te zeggen omdat het gehele traject duaal wordt afgelegd.
- Bachelor deeltijd:
 - Ad voltijd: dit is vooral aan te bevelen als de student met de Ad gaat werken en vervolgens bekijkt of er direct of na enige tijd verder wordt gegaan met de bacheloropleiding.
 - Ad deeltijd: een route die dus volledig deeltijds wordt ingericht, zonder verdere aanvullende constructies.
 - Ad duaal: een dergelijke switch hoort eigenlijk bij de situatie waarop de student op basis van de duale Ad een aanstelling kan krijgen waarmee een deeltijdse opleiding valt te combineren. Wel zijn de voorwaarden voor beide varianten anders, dus daar moet wel goed naar worden gekeken - net als naar het gebruik van de werkplek.

Oppassen met duaal

Maar er is meer te doen, als het gaat om het spelen met componenten (voltijd en duaal):

- Een duale bachelor is formeel duaal als er voor minimaal een eenheid sprake is van een duale constructie. Dat wil zeggen dat een duale bacheloropleiding de eerste twee jaren volledig voltijds mag zijn ingericht, dus dat pas in het derde leerjaar een duale samenwerkingsovereenkomst is vereist.
- Hetzelfde geldt voor een duale opleiding waarbij de eerste twee jaren duaal zijn en de laatste twee jaren voltijds. Dat kan handig zijn als er wordt gekozen voor een focus op onderzoek, meer theorie en dat soort elementen – of mogelijk een doorstroom naar een masteropleiding.

Dat spelen met die componenten kan dus niet in formele zin met deeltijdse trajecten. Die vallen onder een ander regime dan voltijd en duaal zodanig dat de overstap van de ene naar de andere variant consequenties heeft voor de student en de verantwoordelijkheden van de hogeschool. Daarom is de combinatie van een deeltijdse Ad met een deeltijdse Bachelor het meest voor de hand liggend voor oudere studenten.

Tenslotte

Het bovenstaande lijkt eigenlijk wel een fors geknutsel met opleidingen, en koppelen van trajecten. Dat heeft mede te maken met het feit dat een opleiding altijd volledig dient te worden verzorgd. Maar na de invoering van de Ad als zelfstandige opleiding zijn er vraagtekens te plaatsten of die eis nog wel houdbaar is. Natuurlijk is het lastig om daarvoor een wettelijke regeling te maken omdat het resterende programma bij elke opleiding, in elke hbo-sector, bij iedere hogeschool weer een andere invulling kan hebben. Het is niet altijd zo eenduidig te benoemen zoals de voorbeelden in dit nummer als het gaat om het 2+2-scenario.

Er zijn wel voorstellen gelanceerd in de afgelopen jaren om zo'n resterend programma een eigen status te geven, met een eigen accreditatie. Maar hoe dan om te gaan met de eerste twee leerjaren van een bacheloropleiding – hoewel die op zichzelf geen civiel effect opleveren, en het resterend bachelor-programma dus wel (de bachelor, niveau 6)?

Toch moet de discussie maar eens gaan plaatsvinden, als binnen eenzelfde organisatie kan worden gegarandeerd dat Ad'ers die opteren voor de Bachelor, nog maar twee jaren hoeven te studeren. Dan vallen de Ad en het resterend programma onder dezelfde systemen voor de kwaliteitszorg en ook een gemeenschappelijke examencommissie. Het is nu verder aan het veld...